

اتحادیه صادرکنندگان فرآورده های
نفت، گاز و پتروشیمی ایران

تحلیل چالش ها و ارائه راهکارهای کاهش رسوب کالا و بهبود عملکرد مرکز در ایران

اردیبهشت ۱۴۰۴

شناسنامه گزارش

تهیه شده در دپارتمان پژوهش و آمار اتحادیه صادرکنندگان فرآورده‌های نفت، گاز و پتروشیمی ایران

عنوان گزارش: تحلیل چالش‌ها و ارائه راهکارهای کاهش رسوب کالا و بهبود عملکرد گمرک در ایران

گردآوری و تدوین:

مدیر مطالعه: علی یاراحمدی

ناظر: سید حامد حسینی، فریدون اسعدی، هادی ابراهیمی

نوع گزارش: تحلیلی، راهبردی

شماره گزارش:

تاریخ انتشار: اردیبهشت ۱۴۰۴

کلمات کلیدی:

۱. گمرک
۲. رسوب کالا
۳. مجوزها
۴. ارزش‌گذاری
۵. یکپارچه سازی

فهرست

مقدمه	۳
۱. کلیات و مفاهیم پایه	۳
۲-۱. وظایف و اختیارات گمرک ایران (ماده ۳ قانون امور گمرکی)	۳
۲. بررسی پدیده رسوب کالا در گمرک‌ها	۴
۲-۱-۱. اصلی‌ترین علل رسوب کالا	۵
۲-۱-۲. پیامدهای رسوب کالا	۵
۲-۲. فرآیندهای اداری زائد در رسوب کالا	۶
۲-۳. دستگاه‌های مجوزدهنده موازی کار	۶
۳. چالش‌های ساختاری و فرآیندهای غیرضروری	۷
۳-۱. فرآیندهای زائد ارزش‌گذاری	۷
۳-۲. مجوزهای تکراری	۷
۳-۳. استعلام‌های زائد بین سازمانی	۸
۳-۴. موازی‌کاری‌های سازمانی	۹
۳-۵. استعلام‌های تکراری ارزی	۱۱
۳-۶. فرآیندهای کاملاً زائد و قابل حذف	۱۱
۴. راهکارهای پیشنهادی جهت رفع چالش‌های ساختاری و فرآیندهای غیرضروری	۱۲
۴-۱. حذف فرآیندهای زائد	۱۳
۴-۲. حذف مجوزهای تکراری و موازی	۱۳
۳-۴. یکپارچه‌سازی استعلام‌ها	۱۵
۴-۴. اصلاح فرآیندهای ارزش‌گذاری	۱۵
۵. پیشنهاداتی برای کاهش رسوب کالا:	۱۷
۶. پیشنهاداتی برای کاهش رسوب کالا:	۱۷

مقدمه

گمرک به عنوان مرزبان اقتصادی کشور، نقش حیاتی در تنظیم تجارت، وصول درآمدهای دولت و اجرای قوانین و مقررات مربوط به واردات و صادرات دارد. امروزه، با پیچیده‌تر شدن زنجیره‌های تأمین و افزایش حجم تجارت بین‌المللی، عملکرد گمرک بیش‌ازپیش اهمیت یافته است. در این میان، پدیده رسوب کالا در گمرک‌ها، به عنوان یک چالش جدی، می‌تواند آثار منفی متعددی بر اقتصاد کشور داشته باشد. رسوب کالا منجر به هدررفت منابع عمومی، اختلال در توزیع کالا، افزایش قیمت تمام‌شده محصولات و فساد کالا می‌شود. متأسفانه آمار دقیقی از میزان رسوب کالا در کشور به دلیل تعدد انبارهای گمرکی و مراجع تحویل‌گیرنده ارائه نشده است، اما تأکید مقامات عالی بر حل این معضل، ضرورت بررسی‌های کارشناسی را نشان می‌دهد. هدف از این گزارش، تحلیل چالش‌های گمرکی و ارائه راهکارهایی برای کاهش رسوب کالا و بهبود عملکرد گمرک در ایران است. در این گزارش، ضمن بررسی علل و پیامدهای رسوب کالا، به ارائه پیشنهاداتی برای اصلاح فرآیندها، قوانین و مقررات گمرکی پرداخته می‌شود.

۱. کلیات و مفاهیم پایه

۱-۱. تعریف و ساختار سازمانی گمرک ایران

مطابق تعریف سازمان جهانی گمرک (WCO) و کنوانسیون تجدیدنظر شده کیوتو، گمرک به خدمات دولتی (یک دستگاه دولتی ارائه‌دهنده خدمت) اطلاق می‌شود که مسئولیت اجرای قوانین گمرکی، وصول عوارض و مالیات، اجرای سایر قوانین و مقررات مربوط به واردات، صادرات، جابه‌جایی یا نگهداری کالا را برعهده دارد. گمرک جمهوری اسلامی ایران سازمانی دولتی تابع وزارت امور اقتصادی و دارایی است که به عنوان مرزبان اقتصادی کشور نقش محوری و هماهنگ‌کننده را در مبادی ورودی و خروجی کشور دارد. گمرک مسئول اعمال حاکمیت دولت در اجرای قانون امور گمرکی و سایر قوانین و مقررات مربوط به صادرات و واردات و عبور (ترانزیت) کالا و وصول حقوق ورودی و عوارض گمرکی و مالیات‌های مربوطه و الزامات فنی و تسهیل تجارت است؛ گمرک جمهوری اسلامی ایران شامل ستاد مرکزی گمرک ایران و گمرک‌های اجرایی است. بر اساس آخرین آمارها، تعداد ۲۳۱ اماکن گمرکی و ۱۳۸ گمرک اجرایی در کشور فعال هستند که حدود ۳۰ گمرک در استان‌های غیرمرزی فعالیت می‌کنند. بر اساس بررسی‌های انجام شده مجموعه گمرک حدوداً دارای ۹ هزار نفر پرسنل است [۱].

۱-۲. وظایف و اختیارات گمرک ایران (ماده ۳ قانون امور گمرکی)

در راستای شناخت بهتر جایگاه نهادی گمرک جمهوری اسلامی ایران و نقش کلیدی آن در سیاست‌گذاری، نظارت و تسهیل مبادلات تجاری کشور، لازم است به بررسی دقیق وظایف و اختیارات این سازمان بر اساس ماده ۳ قانون امور گمرکی پرداخته شود. این وظایف که ابعاد مختلفی از اعمال سیاست‌های تجاری تا وصول حقوق قانونی، نظارت بر عبور کالا، مقابله با تخلفات گمرکی، و

تعاملات بین‌المللی را شامل می‌شود، چارچوب اجرایی گمرک را مشخص ساخته و مسیر توسعه و تحول نظام گمرکی را روشن می‌سازد. در ادامه، مهم‌ترین محورهای این وظایف و اختیارات ارائه می‌گردد.

- اعمال سیاست‌های دولت در زمینه صادرات و واردات و عبور کالا.
- تشخیص و وصول حقوق ورودی و سایر وجوه قابل وصول قانونی توسط گمرک ایران.
- انجام تشریفات قانونی ترخیص و تحویل کالا به صاحب یا نماینده قانونی وی و بررسی اسناد ترخیص به منظور احراز صحت شرایط ترخیص و وصول کسر دریافتی یا استرداد اضافه دریافتی.
- کنترل و نظارت بر امر عبور کالا از قلمرو کشور.
- اجرای قوانین و مقررات مرتبط با بازارچه‌های مرزی، مرز نشینان و پبله‌وران.
- اعمال مقررات گمرکی درباره معافیت‌ها و ممنوعیت‌ها در بخش‌های صادرات قطعی، صادرات موقت، واردات قطعی، واردات موقت، کران بری (کابوتاژ)، عبور داخلی کالا، انتقالی، معاملات پایاپای مرزی، فروشگاه‌های آزاد، بسته‌ها و پیک‌های سیاسی و پست بین‌الملل.
- اجرای قوانین و مقررات مربوط به تخلفات و قاچاق گمرکی، کالاهای متروکه و ضبط.
- پیش‌بینی و فراهم نمودن زیرساخت‌های مورد نیاز برای اجرا و استقرار سامانه‌ها، رویه‌ها و روش‌های نوین همچون پنجره واحد در فعالیتهای گمرکی.
- جمع‌آوری، تجزیه و تحلیل و انتشار آمار میزان واردات و صادرات کالا.
- بررسی و شناخت موانع نظام گمرکی و برنامه‌ریزی در جهت رفع آنها.
- اظهار نظر درباره پیش‌نویس طرح‌ها، لوایح، تصویب‌نامه‌های مرتبط با امور گمرکی.
- اتخاذ روش‌های مناسب جهت هدایت و راهبری دعای حقوقی و قضایی در رابطه با امور گمرکی.
- آموزش کارکنان و نظارت و انجام بازرسی اعمال و رفتار کارکنان گمرک، کشف تخلف و تقصیرات اداری آنان.
- بازرسی از واحدهای اجرایی گمرکی و نظارت بر عملکرد آنها و ساماندهی کمی و کیفی مبادی ورودی و خروجی.
- رسیدگی و حل اختلافات ناشی از اجرای قانون و مقررات گمرکی فی‌مابین گمرک و صاحب کالا برابر قوانین و مقررات مربوطه.
- گسترش ارتباطات بین‌المللی، انعقاد تفاهم‌نامه و موافقت‌نامه‌های گمرکی دو یا چند جانبه، عضویت و تعامل فعال با سازمان‌های بین‌المللی و گمرکی با رعایت اصل هفتاد و هفتم (۷۷) قانون اساسی و قوانین مربوطه.
- رعایت توصیه‌های سازمان جهانی گمرک، قراردادهای بازرگانی و توافق‌نامه‌های منعقد شده یا پایاپای در چهارچوب قوانین و مقررات مربوطه.
- رعایت مفاد قانون اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم (۴۴) قانون اساسی به منظور واگذاری امور غیر حاکمیتی گمرکی به بخش‌های خصوصی و تعاونی.
- استفاده از فناوری‌های نوین و تجهیز اماکن گمرکی به ابزارهای پیشرفته جهت افزایش کارایی و بهبود انجام تشریفات گمرکی.
- تمهیدات لازم برای تسهیل امور تجاری، تشویق صادرات و گسترش عبور کالا.
- تسهیل فرایندهای گمرکی با هدف توسعه گردشگری.
- انجام سایر وظایف گمرکی به موجب قوانین و مقررات. [2]

۲. بررسی پدیده رسوب کالا در گمرک‌ها

در قوانین و مقررات کشور، تعریف مشخصی از کالای رسوبی و یا رسوب کالا در گمرک وجود ندارد؛ ولی در تعریف برداشت عمومی، اقلامی که مدت زیادی در بنادر، اماکن یا انبارهای گمرکی دپو شده باشند، در زمره کالای رسوبی محسوب می‌شوند. اقلام موجود در انبارهای گمرکی دارای چهار وضعیت (۱) گمرک نشده‌ی دارای مهلت مقرر، (۲) متروکه و ضبطی، (۳) گمرک شده و (۴) گمرک نشده‌ی فاقد مهلت مقرر (که متروکه نشده) هستند [۳] که در ادامه به آنها اشاره شده است:

۲-۱. انواع کالاهای موجود در انبارهای گمرکی

• گمرک نشده (دارای مهلت مقرر):

مدت زمان مجاز توقف کالا در انبارهای گمرکی به پایان نرسیده است (پنج ماه بدون محاسبه زمان اعلام نظر قطعی گمرک). مطابق ماده (۲۴) قانون امور گمرکی، مدت مجاز نگهداری کالا در انبارهای گمرکی از تاریخ تحویل کالا به این اماکن سه ماه بوده و با موافقت گمرک حداکثر تا دو ماه دیگر قابل تمدید است. [2]

• **متروکه و ضبطی:** اقلام به دلایلی نظیر عدم اخذ مجوزها (از جمله ثبت سفارش) در مهلت معین، متروکه شده‌اند؛ کالای ضبطی نیز شامل اقلام ممنوعه، قاچاق یا دارای حکم قضایی می‌باشند. سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی موظف است پس از طی تشریفات مربوطه، بلافاصله به دریافت کالای متروکه و ضبطی از مرجع تحویل‌گیرنده و انتقال آن به انبارهای خود اقدام نماید.

• **ترخیص شده (گمرک شده):** کالای دارای سند ترخیص که با هماهنگی گمرک و بنا به هر دلیلی، همچنان در انبارهای گمرکی قرار دارند. کالاهای دارای سند ترخیص (گمرک شده) یک ماه فرصت دارند از انبارهای گمرکی خارج شده تا مشمول مقررات متروکه نشوند.

• **گمرک نشده (فاقد مهلت مقرر) و متروکه نشده:** کالاهای موجود در گمرک که با وجود اتمام مهلت مقرر، لکن همچنان متروکه نشده‌اند. [3]

۲-۱-۱. اصلی‌ترین علل رسوب کالا

یکی از چالش‌های مهم در نظام بازرگانی و گمرکی کشور، رسوب کالا در بنادر و اماکن گمرکی است که موجب ایجاد هزینه‌های مضاعف، اختلال در زنجیره تأمین، و کاهش کارایی نظام تجاری می‌گردد. برای مقابله مؤثر با این پدیده، ابتدا باید ریشه‌ها و عوامل اصلی آن به درستی شناسایی و تحلیل شوند. در ادامه، به مهم‌ترین علل بروز رسوب کالا پرداخته می‌شود تا زمینه لازم برای طراحی راهکارهای عملی و مؤثر فراهم گردد.

- صدور مجوز ثبت سفارش بیش از سقف و میزان موردنیاز کشور.
- تعلل در تعیین تکلیف کالاها (نظیر صدور مجوز، اعلام نظر قطعی گمرک، صدور اظهارنامه متروکه، صدور حکم توسط مرجع قضایی و ...).
- امکان ورود کالا به بنادر و اماکن گمرکی بدون اخذ مجوزهای موردنیاز (از جمله مجوزهای ارزی و ثبت سفارش).
- عدم امکان دریافت شناسه رهگیری بانکی معتبر (تعیین منشأ ارز) برای برخی از اقلام وارد شده به گمرک و یا تأخیر در اخذ آن (به دلایلی نظیر عدم تأمین معادل ریالی ارز موردنیاز). [4]

۲-۱-۲. پیامدهای رسوب کالا

رسوب کالا در بنادر و اماکن گمرکی، علاوه بر ایجاد گره‌های اداری و اختلال در جریان تجارت خارجی، پیامدهای سنگینی برای اقتصاد کشور به همراه دارد. این پدیده موجب هدررفت منابع عمومی، افزایش هزینه‌های زنجیره تأمین، بروز فساد کالایی و اختلال در نظام توزیع می‌شود. همچنین رسوب کالا منجر به افزایش قیمت تمام‌شده محصولات می‌گردد که این امر خود می‌تواند تأثیرات منفی زیادی بر مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان داشته باشد. به عنوان نمونه، رسوب گسترده نهاده‌های دامی در بندر امام خمینی (ره) در سال‌های اخیر، نه تنها امنیت غذایی کشور را تهدید کرده، بلکه هزینه‌های گزافی را بابت دموژ و خسارات ناشی از فساد کالا به دولت تحمیل نموده است. در مجموع، این مسائل نشان‌دهنده ضرورت توجه به عوامل مؤثر در جلوگیری از رسوب کالا و اصلاح فرآیندهای گمرکی و تجاری است.

رسوب نهاده‌های دامی در بندر امام خمینی (ره) (مخصوصاً در سال‌های اخیر) به میزان حدود ۴ میلیون تن نشان می‌دهد [5] دلایلی نظیر کمبود نقدینگی و منابع ریالی شرکت دولتی برای تسویه با بانک و خروج کالا از انبارهای گمرکی، عدم همکاری مناسب سازمان

برنامه‌بودجه در تأمین منابع قانونی، وجود ایرادهای مختلف در برگزاری مناقصه شرکت حمل دارای صلاحیت، بدحسابی شرکت دولتی با شرکت‌های حمل و عدم تمایل ایشان به همکاری با شرکت دولتی مربوطه منجر به بروز این معضلات شده است. حداقل تا بهمن‌ماه سال جاری چندین کشتی نیز منتظر تخلیه بوده که به دلیل تکمیل ظرفیت انبارهای گمرکی بندر امام این امکان وجود نداشته و روزانه بیش از یک میلیارد تومان (با احتساب دلار ۲۸۵۰۰ تومانی) هزینه دموراز به‌ازای هر کشتی هدر می‌رود. [6]

۲-۲. فرآیندهای اداری زائد در رسوب کالا

فرآیندهای اداری پیچیده و طولانی یکی از عوامل اصلی رسوب کالا در گمرک‌های ایران است. این فرآیندها که شامل مراحل متعددی مانند اخذ مجوزهای مختلف از سازمان‌های متعدد، بررسی‌های تکراری و تعلل در صدور مجوزها می‌شود، باعث بروز تأخیر در ترخیص کالا و در نهایت رسوب آن در انبارهای گمرکی می‌گردد. برای مثال، کالاهای وارداتی ممکن است نیاز به مجوز از وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت بهداشت، سازمان ملی استاندارد و سایر نهادها داشته باشند که هر کدام از این سازمان‌ها فرآیندهای جداگانه‌ای را برای صدور مجوز طی می‌کنند. علاوه بر این، عدم هماهنگی میان دستگاه‌های مختلف و تعدد بخشنامه‌های گمرکی موجب سردرگمی و پیچیدگی بیشتر در فرآیند ترخیص کالا می‌شود. این بوروکراسی اداری نه تنها هزینه‌های اضافی به تجار تحمیل می‌کند، بلکه باعث رسوب کالا در گمرک و فساد کالاهای فاسدشدنی نیز می‌شود. در پی این مشکلات، کالاهای وارداتی به‌طور غیرضروری در گمرک متوقف می‌مانند و ممکن است با هزینه‌های اضافی و خسارات مالی بیشتری مواجه شوند. [4] برای مقابله با این معضل، ضروری است که راهکارهایی برای ساده‌سازی و تسریع این فرآیندها به‌ویژه در جهت کاهش زمان ترخیص کالا ارائه گردد.

راهکارهای پیشنهادی:

- حذف مراحل تکراری: کاهش مراحل غیرضروری در فرآیند ترخیص کالا.
- یکپارچه‌سازی سامانه‌ها: ایجاد سامانه‌های الکترونیکی برای تسهیل تبادل اطلاعات بین دستگاه‌های مختلف.
- تعیین زمان مشخص: تعیین مهلت قانونی برای صدور مجوزها و پاسخ به استعلامات

۲-۳. دستگاه‌های مجوزدهنده موازی کار

تعدد سازمان‌های مجوزدهنده و موازی‌کاری آن‌ها از دیگر چالش‌های اساسی در فرآیند ترخیص کالا است. در ایران، بیش از ۶۶ سازمان مختلف مسئول صدور مجوزهای موردنیاز برای واردات و صادرات هستند. [7] این سازمان‌ها اغلب به‌صورت مستقل عمل می‌کنند و عدم هماهنگی بین آن‌ها منجر به دوباره‌کاری و تأخیر در صدور مجوزها می‌شود.

برای مثال، یک کالای وارداتی ممکن است نیاز به مجوز از وزارت بهداشت، سازمان ملی استاندارد، و وزارت جهاد کشاورزی داشته باشد. هر یک از این سازمان‌ها فرآیندهای طولانی و متفاوتی را برای صدور مجوز طی می‌کنند که باعث افزایش زمان و هزینه ترخیص کالا می‌شود. این موازی‌کاری نه تنها کارایی سیستم گمرکی را کاهش می‌دهد، بلکه زمینه‌ساز فساد و تبعیض نیز هست. برای حل مشکلات ناشی از موازی‌کاری و تعدد سازمان‌های مجوزدهنده، ارائه راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود. این راهکارها به‌منظور کاهش پیچیدگی‌ها و زمان‌بر بودن فرآیند صدور مجوزها طراحی شده‌اند و هدف آن‌ها تسهیل در ترخیص کالا، کاهش هزینه‌ها و جلوگیری از بروز فساد و تبعیض است. اجرای این راهکارها می‌تواند به‌طور چشمگیری کارایی سیستم گمرکی را افزایش دهد و فرآیند واردات و صادرات را به‌صورت کارآمدتر و شفاف‌تر مدیریت کند.

راهکارهای پیشنهادی:

- ایجاد پنجره واحد: تجمیع فرآیندهای صدور مجوز در یک سامانه واحد برای کاهش مراجعات تجار به سازمان‌های مختلف.

• **هماهنگی بین دستگاه‌ها:** تبادل اطلاعات و تعیین رویه‌های مشترک بین سازمان‌های مجوزدهنده.

• **شفاف‌سازی فرآیندها:** انتشار اطلاعات مربوط به مجوزها و کاهش امکان فساد اداری.

بنابراین حل چالش‌های رسوب کالا در گمرک‌های ایران نیازمند اصلاح ساختاری در فرآیندهای اداری و کاهش موازی‌کاری دستگاه‌های مجوزدهنده است. اجرای راهکارهایی مانند یکپارچه‌سازی سامانه‌ها، ایجاد پنجره واحد، و شفاف‌سازی فرآیندها می‌تواند به بهبود عملکرد گمرک و تسهیل تجارت بین‌المللی کمک کند.

۳. چالش‌های ساختاری و فرآیندهای غیرضروری

۳-۱. فرآیندهای زائد ارزش‌گذاری

فرآیند ارزش‌گذاری کالا در گمرک ایران، باتوجه به پیچیدگی‌های قوانین و مقررات، به یکی از چالش‌های عمده در روند ترخیص کالا تبدیل شده است. این فرآیند که مطابق با مواد ۱۴ تا ۱۶ قانون امور گمرکی و مبتنی بر ارزش معاملاتی (CIF) انجام می‌شود، [2] به دلیل نیاز به بررسی اسناد خارجی و احتمال جعل آن‌ها، وقت‌گیر و پیچیده است. علاوه بر این، عدم استفاده از فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی و سیستم‌های بین‌المللی تبادل داده، منجر به افزایش خطاهای انسانی و کندی در فرآیند می‌شود. همچنین، تعدد مراحل مختلف در ارزیابی و تأیید ارزش کالا توسط بخش‌های مختلف گمرک و سازمان‌های مرتبط، فرآیند ارزش‌گذاری را به امری زمان‌بر و غیر کارآمد تبدیل کرده است. این موارد شامل پیچیدگی قوانین و مقررات، عدم استفاده از روش‌های نوین و فناوری‌های پیشرفته، و تعدد مراحل تأیید می‌شود.

• **پیچیدگی قوانین و مقررات:** فرآیند ارزش‌گذاری کالا در گمرک ایران بر اساس مواد ۱۴ تا ۱۶ قانون امور گمرکی انجام می‌شود که مبتنی بر ارزش معاملاتی (XIF) است. این فرآیند به دلیل پیچیدگی محاسبات و نیاز به بررسی اسناد خارجی که امکان جعل آن‌ها وجود دارد، زمان‌بر است.

• **عدم استفاده از روش‌های نوین:** عدم بهره‌گیری از فناوری‌های پیشرفته مانند هوش مصنوعی یا سیستم‌های بین‌المللی تبادل داده برای ارزش‌گذاری، منجر به افزایش خطاهای انسانی و طولانی‌شدن فرآیند می‌شود.

• **تعدد مراحل:** نیاز به تأیید ارزش کالا توسط بخش‌های مختلف گمرک و سازمان‌های مرتبط، فرآیند را طولانی و غیر کارآمد می‌کند.

۳-۲. مجوزهای تکراری

فرآیند اخذ مجوزهای واردات و صادرات در ایران، به دلیل تعدد سازمان‌های مجوزدهنده و عدم هماهنگی بین آن‌ها، با مشکلات بسیاری مواجه است. بیش از ۶۶ سازمان مختلف مسئول صدور مجوزهای مختلف برای واردات و صادرات کالاها هستند [7] که این امر منجر به موازی‌کاری و صدور مجوزهای تکراری برای یک کالا می‌شود. علاوه بر این، نبود سیستم یکپارچه برای تبادل اطلاعات بین سازمان‌های مجوزدهنده باعث می‌شود که بازرگانان مجبور به ارائه مدارک مشابه به چندین نهاد مختلف شوند. به علاوه، وجود قوانین و ضوابط متناقض میان این سازمان‌ها، فرآیند اخذ مجوز را پیچیده و زمان‌بر می‌کند. این مشکلات شامل تعدد سازمان‌های مجوزدهنده، عدم هماهنگی بین دستگاه‌ها و وجود قوانین متناقض می‌شود.

• **تعدد سازمان‌های مجوزدهنده:** بیش از ۶۶ سازمان مختلف در ایران مسئول صدور مجوزهای واردات و صادرات هستند (مانند وزارت صمت، وزارت بهداشت، سازمان دامپزشکی، بانک مرکزی و ...). این تعدد منجر به موازی‌کاری و اخذ مجوزهای تکراری برای یک کالا می‌شود.

- **عدم هماهنگی بین دستگاه‌ها:** نبود سیستم یکپارچه برای تبادل اطلاعات بین سازمان‌های مجوزدهنده باعث می‌شود بازرگانان مجبور به ارائه مدارک مشابه به چندین نهاد شوند.

قوانین متناقض: در برخی موارد، قوانین و ضوابط سازمان‌های مختلف با یکدیگر در تضاد است که این امر فرآیند اخذ مجوز را پیچیده و زمان‌بر می‌کند.

۳-۳. استعلام‌های زائد بین سازمانی

وجود استعلام‌های زائد بین سازمان‌های مختلف، به دلیل تعدد سامانه‌های غیریکپارچه و عدم هماهنگی میان آن‌ها، فرآیند ترخیص کالا را پیچیده و زمان‌بر می‌کند. سامانه‌های مختلفی مانند سامانه جامع تجارت، سامانه گمرک، و سامانه بانک مرکزی به‌طور مستقل عمل می‌کنند که منجر به تکرار استعلام‌ها و ورود اطلاعات مشابه در هر یک از این سیستم‌ها می‌شود. علاوه بر این، عدم شفافیت در فرآیندها و نبود زمان‌بندی مشخص برای پاسخ به استعلام‌ها، همراه با عدم مسئولیت‌پذیری سازمان‌ها در قبال تأخیرها، موجب افزایش زمان ترخیص کالا می‌گردد. همچنین، وابستگی فرآیندها به تصمیمات انسانی و عدم اتوماسیون کامل، امکان بروز فساد و تبعیض را فراهم می‌کند. این مشکلات شامل تعدد سامانه‌های غیریکپارچه، عدم شفافیت در فرآیندها و مداخلات انسانی در استعلام‌ها می‌شود. [8]

- **تعدد سامانه‌های غیریکپارچه:** وجود سامانه‌های متعدد (مانند سامانه جامع تجارت، سامانه گمرک، سامانه بانک مرکزی و ...) که به‌صورت مستقل عمل می‌کنند، منجر به تکرار استعلام‌ها و ورود چندباره اطلاعات می‌شود.
- **عدم شفافیت در فرآیندها:** نبود زمان‌بندی مشخص برای پاسخ به استعلام‌ها و عدم مسئولیت‌پذیری سازمان‌ها در قبال تأخیرها، باعث افزایش زمان ترخیص کالا می‌شود.
- **مداخلات انسانی:** وابستگی فرآیندها به تصمیمات انسانی و عدم اتوماسیون کامل، زمینه را برای بروز فساد و تبعیض فراهم می‌کند.

➤ راهکارهای پیشنهادی

برای بهبود فرآیندهای گمرکی و کاهش چالش‌های موجود، راهکارهای زیر پیشنهاد می‌شود. این راهکارها شامل ایجاد یک سامانه جامع گمرکی برای یکپارچه‌سازی تمامی فرآیندها، حذف مجوزهای موازی و تجمیع آنها در یک پنجره واحد، بهره‌گیری از فناوری‌های نوین همچون هوش مصنوعی برای تسریع و دقت بیشتر در ارزش‌گذاری، تعیین زمان‌بندی مشخص برای پاسخگویی به استعلام‌ها و مجوزها، و همچنین آموزش و نظارت بر عملکرد کارکنان و سازمان‌های مجری جهت افزایش شفافیت و کاهش فساد است. با اجرای این راهکارها، می‌توان به کاهش چالش‌های ساختاری و فرآیندهای غیرضروری در گمرک ایران کمک کرد. جهت توضیح بیشتر، در ادامه به تفصیل به این چالش‌ها پرداخته شده است.

۱. **یکپارچه‌سازی سامانه‌ها:** ایجاد یک سامانه جامع گمرکی که تمامی فرآیندهای ارزش‌گذاری، اخذ مجوز و استعلام‌ها را پوشش دهد.

۲. **حذف مجوزهای موازی:** تجمیع مجوزهای مرتبط در یک پنجره واحد و کاهش تعداد سازمان‌های مجوزدهنده.

۳. **استفاده از فناوری‌های نوین:** به کارگیری هوش مصنوعی و سیستم‌های بین‌المللی برای تسریع فرآیند ارزش‌گذاری و کاهش خطاهای انسانی.

۴. تعیین زمان‌بندی مشخص: الزام سازمان‌ها به پاسخگویی در زمان تعیین‌شده برای اعلام‌ها و مجوزها.

۵. آموزش و نظارت: افزایش شفافیت و نظارت بر عملکرد کارکنان و سازمان‌های مجری برای کاهش فساد و بهبود کارایی.

با اجرای این راهکارها می‌توان به کاهش چالش‌های ساختاری و فرآیندهای غیرضروری در گمرک ایران کمک کرد. جهت توضیح بیشتر در ادامه به صورت تفصیلی به چالش‌های مزبور پرداخته شده است.

۳-۴. موازی‌کاری‌های سازمانی

در جدول ۱ پیوست فهرست سازمان‌های مجوزدهنده (۶۶ دستگاه) به طور کامل احصا شده که نشان‌دهنده گستردگی و پیچیدگی نظام مجوزدهی در ایران است [7] که نیازمند اصلاحات ساختاری برای کاهش موازی‌کاری و تسهیل فرآیندهای تجاری می‌باشد.

- ❖ وزارت صمت (ثبت سفارش)
- ❖ وزارت بهداشت (مجوزات سلامت)
- ❖ سازمان غذا و دارو
- ❖ وزارت جهاد کشاورزی
- ❖ سازمان حفاظت محیط‌زیست
- ❖ بانک مرکزی
- ❖ سازمان انرژی اتمی
- ❖ وزارت ارتباطات
- ❖ وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی
- ❖ و ۵۷ دستگاه دیگر...

نمونه‌های بارز موازی‌کاری در فرآیندهای گمرکی و تجاری ایران به شرح زیر است:

❖ موازی‌کاری در صدور مجوز سلامت

در فرآیند صدور مجوزهای سلامت برای کالاهای وارداتی، تعدد سازمان‌ها و نهادهای مسئول در ایران منجر به موازی‌کاری و مشکلاتی در هماهنگی بین آن‌ها می‌شود. وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، سازمان غذا و دارو به عنوان زیرمجموعه‌ای از وزارت بهداشت، و معاونت غذا و دارو دانشگاه‌های علوم پزشکی هر کدام وظایف خاصی را در زمینه صدور مجوزهای بهداشتی بر عهده دارند. این تقسیم وظایف، اگرچه به ظاهر به ارتقاء دقت و نظارت در فرآیند واردات کالاهای سلامت‌محور می‌انجامد، اما در عمل باعث تداخل وظایف، عدم شفافیت در مرجع نهایی تصمیم‌گیری و در نتیجه افزایش زمان و هزینه برای اخذ مجوزهای تکراری می‌شود. این چالش‌ها بر روند واردات کالاهای سلامت‌محور تأثیر منفی گذاشته و ضرورت اصلاح این فرآیندها را دوچندان می‌کند. [4]

- وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی: مسئولیت کلی سیاست‌گذاری و نظارت بر سلامت کالاهای وارداتی.
- سازمان غذا و دارو: زیرمجموعه وزارت بهداشت و متولی صدور مجوزهای بهداشتی برای مواد غذایی، دارویی، آرایشی و بهداشتی.
- معاونت غذا و دارو دانشگاه‌های علوم پزشکی: انجام آزمایش‌ها و نظارت محلی بر کالاهای سلامت‌محور.

چالش:

- تداخل وظایف و عدم شفافیت در مرجع نهایی تصمیم‌گیری.
- افزایش زمان و هزینه برای اخذ مجوزهای تکراری.

❖ موازی‌کاری در صدور مجوزهای کشاورزی

در فرآیند واردات محصولات کشاورزی، موازی‌کاری و عدم هماهنگی میان سازمان‌های مختلف مسئول صدور مجوز، مشکلات جدی را ایجاد می‌کند. وزارت جهاد کشاورزی به‌عنوان نهاد اصلی مسئول سیاست‌گذاری و نظارت بر واردات محصولات کشاورزی، به همراه سازمان دامپزشکی و سازمان حفظ نباتات که هر کدام وظایف خاص خود را در زمینه سلامت دامی و گیاهی دارند، به‌طور مستقل مجوزهای مربوطه را صادر می‌کنند. این تقسیم وظایف، اگرچه هر کدام به‌طور تخصصی به سلامت محصولات کشاورزی توجه دارند، اما در عمل باعث ایجاد فرآیندهای متعدد، تأخیر در ترخیص کالا و افزایش زمان انتظار برای واردات کالاهای فسادپذیر می‌شود. این چالش‌ها ضرورت اصلاح و یکپارچه‌سازی فرآیند صدور مجوزها را برای تسهیل و تسریع واردات محصولات کشاورزی به‌ویژه کالاهای حساس‌تر همچون محصولات دامی و گیاهی، آشکار می‌سازد. [4]

- وزارت جهاد کشاورزی: مسئولیت کلی سیاست‌گذاری و نظارت بر واردات محصولات کشاورزی.
- سازمان دامپزشکی: صدور مجوزهای قرنطینه دامی و نظارت بر سلامت محصولات دامی.
- سازمان حفظ نباتات: صدور مجوزهای قرنطینه گیاهی و کنترل آفات.

چالش:

- عدم یکپارچگی در فرآیند صدور مجوزها.
- تأخیر در ترخیص کالاهای فسادپذیر به دلیل تعدد مراحل.

❖ موازی‌کاری در مدیریت مرزها

در مدیریت مرزهای کشور، موازی‌کاری و عدم هماهنگی بین دستگاه‌های مختلف نظارتی، موجب پیچیدگی و تأخیر در فرآیند ترخیص کالا می‌شود. گمرک ایران به‌عنوان مسئول اصلی نظارت بر ورود و خروج کالا، سازمان بنادر و دریانوردی که نظارت بر کالاهای وارداتی از مبادی دریایی را بر عهده دارد، و پلیس امنیت اقتصادی که به بررسی امنیتی کالاها در مرزها می‌پردازد، هر کدام وظایف خاص خود را دارند. باین‌حال، تعدد این دستگاه‌ها و نبود هماهنگی مؤثر بین آن‌ها، باعث افزایش زمان و پیچیدگی در فرایند ترخیص کالا و ایجاد مشکلات متعدد برای واردکنندگان می‌شود. این چالش‌ها نیازمند اصلاحات اساسی در هماهنگی و یکپارچه‌سازی فرآیندهای نظارتی برای تسریع در ترخیص کالا و کاهش اتلاف منابع است. [9]

- گمرک ایران: مسئول اصلی نظارت بر ورود و خروج کالا.
- سازمان بنادر و دریانوردی: نظارت بر کالاهای وارداتی از مبادی دریایی.
- پلیس امنیت اقتصادی: کنترل امنیتی کالاها در مرزها.

چالش:

- تعدد دستگاه‌های نظارتی بدون هماهنگی مؤثر.
- افزایش زمان ترخیص کالا به دلیل بررسی‌های موازی.

❖ راهکارهای کاهش موازی‌کاری

برای کاهش مشکلات ناشی از موازی کاری در فرآیندهای گمرکی و صدور مجوزها، نیاز به تغییرات اساسی در ساختار اداری و اجرایی کشور احساس می‌شود. موازی کاری میان دستگاه‌های مختلف نه تنها منجر به اتلاف منابع و افزایش هزینه‌ها می‌شود، بلکه باعث طولانی شدن زمان ترخیص کالا و ایجاد سردرگمی برای بازرگانان نیز می‌گردد. در این راستا، راهکارهایی چون ایجاد پنجره واحد مجوزدهی، تفکیک شفاف وظایف بین دستگاه‌ها، استفاده از فناوری اطلاعات برای تسهیل تبادل داده‌ها و اصلاح قوانین موجود، می‌توانند به کاهش این مشکلات کمک کنند. اجرای این راهکارها موجب یکپارچگی بیشتر در فرآیندها و بهبود کارایی سیستم گمرکی خواهد شد.

۱. ایجاد پنجره واحد مجوزدهی: تجمیع فرآیندهای صدور مجوز در یک سامانه یکپارچه.

۲. تفکیک شفاف وظایف: تعیین مرجع نهایی برای هر نوع مجوز.

۳. استفاده از فناوری اطلاعات: توسعه سامانه‌های الکترونیکی برای تبادل داده بین دستگاه‌ها.

۴. اصلاح قوانین: حذف مقرراتی که موجب موازی کاری می‌شوند.

با اجرای این راهکارها، می‌توان از هدررفت منابع، افزایش هزینه‌ها و تأخیر در فرآیندهای گمرکی جلوگیری کرد.

۳-۵. استعلام‌های تکراری ارزی

استعلام‌های تکراری ارزی در فرآیندهای گمرکی، ضمن افزایش زمان ترخیص کالا، موجب سردرگمی میان نهادهای ذی‌ربط و اتلاف منابع می‌شود. این موضوع می‌تواند کارایی نظام گمرکی را کاهش داده و جریان تجارت خارجی را مختل کند.

دستگاه‌های متولی:

- بانک مرکزی: مسئول تأیید منشأ ارز و صدور شناسه رهگیری.
- وزارت صمت: بررسی تطابق ثبت سفارش با قوانین تجاری.
- گمرک: بازبینی مجدد اسناد ارزی پیش از ترخیص.

چالش‌ها:

- اتلاف زمان: فرآیند ترخیص به دلیل استعلام‌های موازی تا 40% طولانی‌تر می‌شود.
- ناهماهنگی داده‌ها: عدم یکپارچگی سامانه‌ها منجر به خطاهای انسانی در تطابق اطلاعات می‌شود.
- هزینه‌های اضافی: هر استعلام مستلزم پرداخت هزینه‌های اداری جداگانه است.

راهکارها:

- اتصال سامانه‌ها: ایجاد پیوند الکترونیک بین سامانه‌های بانک مرکزی، وزارت صمت و گمرک.
- استعلام یکپارچه: طراحی سامانه‌ای که نتایج استعلام بانک مرکزی را به صورت خودکار به سایر دستگاه‌ها ارسال کند.
- حذف بازبینی‌های زائد: گمرک تنها در موارد پرریسک استعلام مجدد انجام دهد.

۳-۶. فرآیندهای کاملاً زائد و قابل حذف

وجود فرآیندهای کاملاً زائد و قابل حذف در رویه‌های گمرکی، یکی از عوامل اصلی کندی و پیچیدگی در تجارت خارجی است. این فرآیندهای غیرضروری که معمولاً منجر به دوباره کاری، اتلاف وقت و منابع می‌شوند، بهره‌وری سیستم گمرکی را به شدت کاهش می‌دهند و با تحمیل هزینه و زمان اضافی به فعالان اقتصادی، عملکرد کل نظام گمرکی را تحت تأثیر قرار می‌دهند. نمونه‌هایی از این

فرآیندهای زائد شامل استعلام کاغذی مالکیت کالا، تکرار آزمایش‌های کیفیت و صدور مجوزهای موازی است که باعث ایجاد تأخیر و هزینه‌های اضافی برای فعالان اقتصادی می‌شود. در ادامه به بررسی پیامدهای این فرآیندها و راهکارهایی برای حذف یا کاهش آن‌ها پرداخته خواهد شد.

نمونه‌ها:

- استعلام کاغذی مالکیت کالا: با وجود ثبت اطلاعات در سامانه ثبت احوال.
 - تکرار آزمایش‌های کیفیت: مثلاً آزمایش یک کالای غذایی هم‌زمان توسط سازمان غذا و دارو و دانشگاه‌های علوم پزشکی.
 - صدور مجوزهای موازی: نیاز به مجوز جداگانه از سازمان ملی استاندارد و وزارت صمت برای یک محصول صنعتی.
- پیامدها:
- افزایش بوروکراسی: زمان ترخیص کالاهای فسادپذیر تا 2 هفته تأخیر می‌یابد.
 - هزینه‌های غیرضروری: هر آزمایش اضافی حداقل 5 میلیون تومان به واردکننده تحمیل می‌کند.
- راهکارها:

- تفویض اختیار: پذیرش نتایج آزمایش‌های نهادهای معتبر (مثلاً حذف آزمایش مجدد در صورت تأیید سازمان غذا و دارو).
 - سامانه مالکیت خودکار: استعلام آنلاین از ثبت احوال به جای مکاتبه کاغذی.
 - جمع‌بندی مجوزها: صدور مجوز واحد برای کالاهای مشابه با همکاری وزارت صمت و سازمان ملی استاندارد. [10]
- جدول ۱- محور، راهکار کلیدی، چالش اصلی و دستگاه‌های درگیر

محور	راهکار کلیدی	چالش اصلی	دستگاه‌های درگیر
استعلام‌های ارزی	اتصال سامانه‌ها و استعلام یکپارچه	ناهماهنگی داده‌ها	بانک مرکزی، وزارت صمت، گمرک
فرآیندهای زائد	تفویض اختیار و سامانه‌های خودکار	بوروکراسی و هزینه‌های اضافی	سازمان‌های مجوزدهنده و آزمایشگاه‌ها

نتایج مورد انتظار:

- کاهش 30% زمان ترخیص کالا.
 - صرفه‌جویی سالانه حداقل 200 میلیارد تومان از هزینه‌های زائد.
 - بهبود رتبه ایران در شاخص‌های تجارت فرامرزی (مثلاً صعود از رتبه 123 به زیر ۱۰۰).
- این اصلاحات با بهره‌گیری از فناوری و بازنگری مقررات، گمرک ایران را به سیستمی کارآمدتر تبدیل خواهد کرد.

۴. راهکارهای پیشنهادی جهت رفع چالش‌های ساختاری و فرآیندهای غیرضروری

باتوجه به تعدد نهادهای دخیل، بوروکراسی گسترده، و نبود هماهنگی ساختاری در نظام گمرکی کشور، فرآیندهای تجاری با پیچیدگی‌های فراوانی روبه‌رو شده‌اند که منجر به افزایش زمان و هزینه ترخیص کالا، رسوب محموله‌ها و کاهش رقابت‌پذیری تجارت خارجی ایران شده است. در این راستا، بازنگری در ساختارهای اجرایی، حذف فرآیندها و مجوزهای غیرضروری، و یکپارچه‌سازی

رویه‌ها ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. در ادامه، مجموعه‌ای از راهکارهای عملیاتی برای رفع این چالش‌ها ارائه شده که می‌توانند نقش مؤثری در ارتقاء کارایی گمرک، تسهیل تجارت، و بهبود شاخص‌های عملکردی ایفا کنند.

۴-۱. حذف فرآیندهای زائد

حذف فرآیندهای زائد در گمرک ایران می‌تواند به کاهش زمان و هزینه‌های ترخیص کالا منجر شود. از جمله این فرآیندها می‌توان به تعدد سازمان‌های مجوزدهنده، رویه‌های پیچیده و تکراری، و عدم هماهنگی بین دستگاه‌های مختلف اشاره کرد. ادغام گمرک‌های کم‌فعالیت، ایجاد پنجره واحد برای صدور مجوزها، و یکپارچه‌سازی سامانه‌های گمرکی از راهکارهای مؤثر برای ساده‌سازی فرآیندها و کاهش بوروکراسی هستند. این اقدامات نه تنها کارایی گمرک را افزایش می‌دهد، بلکه از رسوب کالا و هدررفت منابع نیز جلوگیری می‌کند. در ادامه به برخی راهکارها برای حذف فرآیندهای زائد اشاره شده است:

• تدوین طرح آمایش گمرک‌ها:

مطابق ماده (۱۰۶) قانون پنج‌ساله برنامه پنجم توسعه کشور، دولت مکلف شده بود تا پایان سال سوم برنامه ضمن کاهش زمان ترخیص کالا، حداقل سی درصد (۳۰٪) از مبادی ورودی و خروجی گمرکی کم‌فعالیت خود را کاهش دهد؛ یعنی از میان ۱۶۷ گمرک فعال در سال ۱۳۸۹، تا پایان سال ۱۳۹۳ حداقل ۵۰ گمرک کم‌فعالیت و غیرضروری فاقد توجیه اقتصادی یا امنیتی را ادغام یا حذف نماید [11] که به‌رغم تأکید قانون، متأسفانه به‌صورت کامل اجرایی نشود. دلایل این پیشنهادات شامل موارد زیر است:

- ◀ کاهش هزینه‌ها: ادغام یا حذف گمرکات کم‌فعالیت می‌تواند منجر به کاهش هزینه‌ها و افزایش بهره‌وری شود.
- ◀ بهبود کنترل مرزی: ادغام گمرکات مجاور می‌تواند به بهبود کنترل مرزی و جلوگیری از قاچاق کالا کمک کند.
- ◀ تسهیل تجارت: ایجاد گمرکات جدید در مناطق مرزی با پتانسیل تجاری بالا می‌تواند به تسهیل تجارت و رونق اقتصادی کمک کند.

◀ کاهش تعداد گمرک‌های اجرایی از طریق ادغام واحدهای مجاور و حذف موارد.

- ایجاد سامانه جامع گمرکی
- یکپارچه‌سازی سامانه‌های موجود (مانند سامانه جامع تجارت و پنجره واحد فرامرزی) برای جلوگیری از ورود چندباره اطلاعات و کاهش مداخلات انسانی.
- تبادل الکترونیکی اطلاعات بین دستگاه‌های مرتبط (مانند وزارت صمت، بانک مرکزی، و سازمان‌های مجوزدهنده) به‌منظور حذف فرآیندهای دستی و کاغذی.

◀ اصلاح قوانین و مقررات

- بازنگری در قوانین پیچیده و متناقض (مانند قانون امور گمرکی و مقررات صادرات و واردات) برای ساده‌سازی فرآیندها.
- حذف استثنائات غیرضروری در قوانین گمرکی که منجر به تعدد رویه‌ها می‌شوند.

◀ تعیین زمان مشخص برای فرآیندها

- تعیین ضرب‌الاجل قانونی برای ترخیص کالا، صدور مجوزها، و پاسخ به استعلامات گمرکی (مانند حداکثر ۴۸ ساعت برای مجوزهای سلامت).

۴-۲. حذف مجوزهای تکراری و موازی

حذف مجوزهای تکراری و موازی در گمرک ایران یکی از راهکارهای کلیدی برای کاهش بوروکراسی و تسهیل فرآیندهای تجاری است. تعدد سازمان‌های مجوزدهنده و تداخل وظایف آنها منجر به پیچیدگی، تأخیر و افزایش هزینه‌ها می‌شود. برای مثال، صدور مجوزهای مشابه توسط وزارت صمت، وزارت بهداشت، و سازمان استاندارد نه تنها زمان ترخیص کالا را طولانی می‌کند، بلکه زمینه‌ساز فساد و ناکارآمدی نیز هست. راهکار پیشنهادی، ادغام مجوزهای هم‌پوشانی و ایجاد مکانیزمی یکپارچه مانند «پنجره واحد تجاری» است تا با حذف موازی‌کاری‌ها، فرآیندها شفاف، سریع‌تر و کم‌هزینه‌تر شوند. [12] در ادامه به برخی راهکارها برای حذف فرآیندهای زائد اشاره شده است:

• ادغام مجوزهای سلامت در یک نهاد:

- جمع‌بندی مجوزهای بهداشتی (وزارت بهداشت، سازمان غذا و دارو، دامپزشکی) تحت یک نهاد واحد مانند "سازمان نظارت جامع سلامت کالا".
- ایجاد پنجره واحد برای صدور مجوزهای مرتبط با سلامت کالاها (مواد غذایی، دارویی، دامی، و کشاورزی).

• حذف ۶۰٪ مجوزهای موازی تا پایان ۱۴۰۴:

- شناسایی مجوزهای تکراری یا مشابه (مانند مجوزهای وزارت صمت، وزارت صنعت، و اتاق بازرگانی) و ادغام آنها در یک پروانه واحد (مثلاً "پروانه تجارت الکترونیک").
- حذف مجوزهای غیرضروری از طریق بررسی کارشناسی و تطبیق با استانداردهای بین‌المللی (مانند مجوزهای زائد در حوزه کالاهای فرهنگی یا صنعتی).

• استقرار پنجره واحد مجوزدهی:

- راه‌اندازی سامانه یکپارچه برای اخذ تمام مجوزهای واردات و صادرات با مشارکت تمام دستگاه‌های ذی‌ربط (مانند وزارت صمت، بانک مرکزی، و سازمان استاندارد).
- الزام دستگاه‌ها به ارائه خدمات از طریق این سامانه و ممنوعیت صدور مجوزهای خارج از چارچوب آن.

علاوه بر موارد فوق برخی راهکارهای مکمل وجود دارد که به کاهش رسوب کالا، به بهبود شاخص‌های بین‌المللی تجارت ایران نیز کمک خواهد کرد. این موارد عبارتند از:

• افزایش شفافیت و نظارت:

- انتشار عمومی فرآیندهای صدور مجوز و زمان‌بندی آنها در سامانه‌های دولتی.
- استفاده از هوش مصنوعی برای رصد تخلفات و انحرافات در فرآیندهای گمرکی.

• آموزش و توانمندسازی کارکنان:

- برگزاری دوره‌های آموزشی برای کارکنان گمرک و دستگاه‌های مجوزدهنده به منظور کاهش خطاهای انسانی و تسريع فرآیندها.

• توسعه دیپلماسی گمرکی:

- انعقاد تفاهم‌نامه‌های بین‌المللی برای تسهیل تجارت و کاهش مجوزهای موازی (مانند توافق‌نامه‌های کارنه تیر با کشورهای همسایه).

با اجرای راهکارهای فوق، می‌توان به کاهش چشمگیر فرآیندهای زائد، حذف مجوزهای تکراری، و بهبود کارایی گمرک ایران دست یافت. این اقدامات نیازمند عزم سیاسی، هماهنگی بین‌دستگاهی، و پشتیبانی فنی از سامانه‌های یکپارچه است.

۳-۴. یکپارچه‌سازی استعلام‌ها

یکپارچه‌سازی استعلام‌های گمرکی با ایجاد سامانه جامع تبادل اطلاعات بین دستگاه‌های مرتبط (مانند وزارت صمت، بانک مرکزی و سازمان استاندارد) می‌تواند زمان ترخیص کالا را به‌طور چشمگیری کاهش دهد. در حال حاضر، تعدد سامانه‌های غیرهماهنگ و نیاز به استعلام‌های مکرر از مراجع مختلف، فرآیندها را طولانی و پیچیده کرده است. با یکپارچه‌سازی استعلام‌ها در یک پلتفرم واحد، نیازی به ارسال درخواست‌های موازی و تکراری نخواهد بود و تمام مراحل به‌صورت خودکار و هم‌زمان انجام می‌شود. این رویکرد نه تنها از دوباره کاری جلوگیری می‌کند، بلکه شفافیت و کارایی سیستم گمرکی را نیز افزایش می‌دهد. در ادامه به برخی راهکارها جهت یکپارچه‌سازی استعلام‌ها اشاره شده است.

• راه اندازی سامانه متمرکز استعلام‌های گمرکی:

❖ توسعه یک سامانه ملی تبادل اطلاعات گمرکی (مشابه "پنجره واحد تجارت فرامرزی") که تمام استعلام‌های مربوط به ترخیص کالا (مانند مجوزهای بهداشتی، استاندارد، ارزی، و امنیتی) را به‌صورت خودکار و الکترونیکی پردازش کند. اتصال این سامانه به تمام دستگاه‌های مجوزدهنده (وزارت بهداشت، سازمان استاندارد، بانک مرکزی، وزارت صمت، و ...) برای جلوگیری از ارسال استعلام‌های تکراری بسیار راهگشا خواهد بود.

• مکانیزه کردن پاسخ به استعلام‌ها:

❖ تعیین ضرب‌الاجل قانونی (مثلاً ۲۴ تا ۴۸ ساعت) برای پاسخگویی دستگاه‌ها به استعلام‌های گمرکی.

❖ در صورت عدم پاسخ در مهلت مقرر، سیستم به‌صورت خودکار مجوز موقت صادر کند (مشروط به بررسی بعدی).

• حذف استعلام‌های غیرضروری:

❖ بازنگری در لیست استعلام‌های اجباری و حذف مواردی که با مدیریت ریسک هوشمند قابل حذف یا جایگزینی هستند (مثلاً کالاهای کم‌ریسک).

• حذف مکاتبات دستی و نامه‌نگاری‌های سنتی:

❖ الزام تمام سازمان‌ها به پاسخ‌دهی از طریق سامانه یکپارچه و ممنوعیت درخواست‌های خارج از چارچوب دیجیتال.

❖ امکان پیگیری لحظه‌ای وضعیت استعلام‌ها توسط واردکنندگان و صادرکنندگان.

۴-۴. اصلاح فرآیندهای ارزش‌گذاری

ارزش‌گذاری کالاها یکی از حساس‌ترین و چالش‌برانگیزترین فرآیندهای گمرکی است که تأثیر مستقیمی بر درآمدهای دولت، شفافیت ترخیص کالا و مبارزه با تخلفاتی مانند کم اظهاری یا بیش اظهاری دارد. در حال حاضر، روش‌های سنتی ارزش‌گذاری که عمدتاً مبتنی بر بررسی دستی اسناد و مقایسه‌های محدود هستند، نه تنها زمان‌بر بوده، بلکه در معرض خطاهای انسانی و سوءاستفاده قرار دارند.

با پیشرفت فناوری‌های دیجیتال، به‌ویژه هوش مصنوعی و داده‌کاوی، امکان تحول اساسی در این فرآیند فراهم شده است. این فناوری‌ها می‌توانند با تحلیل حجم انبوهی از داده‌های تجاری جهانی، الگوهای قیمتی، و سوابق تراکنش‌ها، ارزش واقعی کالاها را با دقت و سرعت بالا تعیین کنند. همچنین، با کاهش وابستگی به اسناد دستی و خودکارسازی فرآیندها، هم از فساد جلوگیری می‌شود و هم کارایی سیستم گمرکی بهبود می‌یابد.

الف) استفاده از روش‌های نوین ارزش‌گذاری

با پیاده‌سازی سیستم‌های هوشمند، گمرک می‌تواند به‌صورت لحظه‌ای قیمت‌های جهانی کالاها را رصد کرده و با تطبیق آنها با داده‌های داخلی، ارزش واقعی کالاهای وارداتی یا صادراتی را محاسبه کند. این روش نه تنها دقت ارزش‌گذاری را افزایش می‌دهد، بلکه از بروز اختلافات و تأخیرهای ناشی از روش‌های دستی نیز جلوگیری می‌کند.

• استفاده از هوش مصنوعی و داده‌کاوی:

- راه‌اندازی سامانه هوشمند ارزش‌گذاری که با تحلیل داده‌های جهانی (مانند قیمت‌های بین‌المللی، نرخ‌های گمرکی کشورهای همسایه، و تاریخچه معاملات) ارزش واقعی کالاها را محاسبه کند.
- کاهش وابستگی به اظهارات واردکنندگان و اسناد قابل‌جعل.

• تبادل اطلاعات با گمرکات کشورهای همسایه:

- همکاری با کشورهایی مانند ترکیه، امارات، و چین برای دریافت داده‌های ارزشی کالاهای مشابه و جلوگیری از کم‌اظهاری یا بیش‌اظهاری.

ب) شفاف‌سازی فرآیند ارزش‌گذاری

• افشای عمومی معیارهای ارزش‌گذاری:

- انتشار دستورالعمل‌های شفاف درباره نحوه محاسبه حقوق گمرکی و مالیات بر ارزش‌افزوده برای جلوگیری از تفسیرهای سلیقه‌ای.
- ایجاد سامانه شکایات آنلاین برای اعتراض به ارزش‌گذاری‌های غیرمنصفانه.

• حذف روش‌های دستی و غیراستاندارد:

- جایگزینی روش‌های سنتی (مانند ارزیابی چشمی یا مقایسه‌های غیرعلمی) با الگوریتم‌های مبتنی بر داده.

ج) تسریع فرآیند ارزش‌گذاری

• تعیین زمان مشخص برای ارزش‌گذاری:

- الزام گمرک به انجام ارزش‌گذاری ظرف ۷۲ ساعت از ثبت اظهارنامه.
- در صورت تأخیر، کالا به‌صورت مشروط ترخیص شود (با دریافت تضمین مالی).

• آموزش کارشناسان گمرک:

برگزاری دوره‌های آموزشی درباره روش‌های مدرن ارزش‌گذاری (مثل تطبیق با استانداردهای WCO)

در مجموع به نظر می‌رسد با اجرای راهکارهایی مانند تصویب لایحه اصلاح قانون امور گمرکی، همکاری با بخش خصوصی برای توسعه سامانه‌های فناوریانه، و رتبه‌بندی گمرکات بر اساس سرعت و دقت در ارزش‌گذاری و استعلام‌ها، گمرک ایران می‌تواند به سیستمی سریع‌تر، شفاف‌تر و کم‌هزینه‌تر برای تجارت تبدیل شود.

۵. پیشنهاداتی برای کاهش رسوب کالا:

یکی از مهم‌ترین پیامدهای فرآیندهای ناکارآمد و ناهماهنگ در زنجیره تجارت خارجی، پدیده رسوب کالا در بنادر و اماکن گمرکی است که نه تنها باعث افزایش هزینه‌های نگهداری و توقف سرمایه تجار می‌شود، بلکه موجب اختلال در تأمین کالاهای اساسی و کاهش بهره‌وری نظام گمرکی نیز خواهد شد. برای مقابله با این معضل، لازم است اصلاحاتی در سطوح سیاست‌گذاری، سامانه‌های اجرایی، و تعاملات بین‌دستگاهی صورت گیرد. در ادامه، مجموعه‌ای از پیشنهادات عملیاتی برای کاهش رسوب کالا و تسریع فرآیندهای ترخیص ارائه شده است.

• **کنترل سیستمی سقف ثبت سفارش:** کمیته بند «۲» و «۳» مصوبات چهاردهمین جلسه شورای عالی هماهنگی اقتصادی سران قوا مورخ ۱۳۹۷/۰۷/۱۰، سقف ثبت سفارش را به صورت ماهانه، سه ماهه و یا شش ماهه به سامانه جامع تجارت اعلام نماید و امکان صدور ثبت سفارش بیش از سقف تعیین شده موجود نداشته باشد. [3]

• **صدور ثبت سفارش پس از تخصیص ارز:** شناسه ۸ رقمی ثبت سفارش پس از تخصیص ارز صادر شود.

• **اعمال قواعد سخت‌گیرانه بر ورود کالای بدون ثبت سفارش به اماکن گمرکی:** باید از ورود کالای بدون ثبت سفارش به گمرک جلوگیری شده و یا در صورت ورود، مشمول مقررات سخت‌گیرانه‌ای نظیر عودت کالا یا قواعد متروکه شوند.

• **صدور سیستمی اظهارنامه و قبض انبار متروکه:** پس از پایان مدت مجاز نگهداری کالا در انبارهای گمرکی (پنج ماه بدون زمان اعلام نظر قطعی گمرک) قبض انبار کالای متروکه به صورت سیستمی صادر شده و به نهادهای ذی‌ربط و صاحب کالا اطلاع داده شود.

• **اصلاح سازوکار مالی و عملیاتی سازمان اموال تملیکی:** اصلاح سازوکار تأمین اعتبارات سازمان اموال تملیکی، عدم الزام به انتقال کالای متروکه به انبارهای سازمان اموال تملیکی و امکان استفاده از ظرفیت انبارهای گمرکی (در صورت وجود ظرفیت خالی و پرداخت هزینه‌های مربوطه به مرجع تحویل‌گیرنده)، صدور سیستمی قبض انبار متروکه و اظهارنامه متروکه، برگزاری مزایده سیستمی و همچنین کارآمدسازی سازمان اموال تملیکی، می‌تواند بخش چشمگیری از معضلات مذکور را مرتفع کند.

۶. پیشنهاداتی برای کاهش رسوب کالا:

باتوجه به نقش کلیدی گمرک در تسهیل تجارت، حفظ امنیت اقتصادی و افزایش درآمدهای عمومی، بهبود عملکرد این نهاد نیازمند اصلاحات ساختاری، فناوریانه و حقوقی گسترده است. برطرف‌سازی چالش‌های مزمن همچون تعدد مقررات، ضعف در تبادل اطلاعات، و ناکارآمدی در کنترل‌های مرزی، مستلزم اجرای مجموعه‌ای از اقدامات هدفمند و راهبردی است. در این بخش، مجموعه‌ای از پیشنهادات برای ارتقای کارایی، شفافیت و همسویی گمرک ایران با استانداردهای بین‌المللی ارائه شده است.

- طراحی سازوکار ارائه پاداش افشاگری و سوت‌زنی در خصوص تخلفات و جرائم گمرکی از جمله قاچاق کالا در هر مرحله از زنجیره ورود، حمل، انبارش و عرضه قاچاق.
- توسعه و تبادل اطلاعات مؤثر سامانه‌های گمرکی، تجاری و اقتصادی کشور با هدف کاهش زمان و هزینه فرایندها و بهره‌گیری مؤثرتر از هوش مصنوعی جهت توسعه مدیریت مخاطره.
- توسعه زیرساخت‌های گمرکی با اولویت دستگاه‌های پیشرفته کنترلی، با استفاده از ظرفیت بخش خصوصی و تعیین الگوهای عقد قرارداد و تأمین مالی.
- سازگاری فرایندهای گمرکی (از جمله تعیین ارزش) با توصیه‌ها و ضوابط سازمان جهانی گمرک و کنوانسیون‌های بین‌المللی.
- بازتعریف جایگاه سازمانی گمرک جهت کاهش مداخلات و منازعات بین سازمانی و همچنین تحقق مدیریت هماهنگ مرزی.
- شناسایی و حذف مراحل تکراری و غیرضروری در فرآیند ترخیص کالا (تعیین متولی هر مرحله: گمرک، وزارت صمت، بانک مرکزی و غیره).
- اصلاح ضوابطی که با قوانین بین‌المللی مغایرت دارند (تعیین متولی: گمرک، وزارت صمت).
- بازنگری ضوابطی که باعث افزایش هزینه و زمان ترخیص کالا می‌شوند (تعیین متولی: گمرک، وزارت صمت).
- حذف استثنائات غیرضروری در قوانین و مقررات گمرکی (تعیین متولی: مجلس شورای اسلامی، دولت).

جدول ۱ پیوست. سازمان‌های مجوزدهنده در ایران

ردیف	نام مجوزدهنده	وظایف دستگاه		نام مجوزدهنده	وظایف دستگاه
۱	وزارت صمت / توسعه تجارت	ابلاغ مصوبات و بخشنامه‌ها / عضو بسیاری از کمیسیون‌های تصمیم‌ساز / تعیین ضوابط و محدودیت‌های بخش تجارت / ثبت سفارش	۳۴	وزارت بهداشت / غذا و دارو	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها و پیشنهاد مآخذ تعرفه و ایجاد و حذف ردیف تعرفه / مجوزدهنده مرتبط با غذا و دارو
۲	سازمان امور مالیاتی	ابلاغ و تعیین معافیت از مالیات بر ارزش افزوده و عوارض و وصول مالیات علی الحساب / توقیف اموال	۳۵	وزارت بهداشت / تجهیزات پزشکی	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها و پیشنهاد مآخذ تعرفه و مجوزدهنده اقلام مرتبط با تجهیزات پزشکی
۳	وزارت راه و شهرسازی	مجوز حمل ناوگان خارجی	۳۶	ستاد تنظیم بازار	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های وضع ضوابط تنظیم بازار
۴	سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای	وصول عوارض ۱۰ درصد حمل ناوگان خارجی / مجوز واردات کامیون مستعمل / صدور مجوز شرکت حمل‌ونقل بین‌المللی	۳۷	دبیرخانه شورای عالی مناطق آزاد و ویژه	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های مناطق مذکور
۵	وزارت نفت	صدور مجوز صادرات فرآورده‌های نفتی	۳۸	معاونت علمی و فناوری ریاست جمهوری	مقررات و ضوابط حمایتی شرکت‌های دانش‌بنیان و صدور مجوز
۶	شرکت ملی پتروشیمی	صدور مجوز صادرات فرآورده‌های پتروشیمی و اوره	۳۹	سازمان برنامه‌ریزی و بودجه	تعیین ضوابط و میزان عوارض سالیانه در لوائح بودجه
۷	شرکت ملی گاز	صدور مجوز صادرات فرآورده‌های گازی و گوگرد	۴۰	وزارت امور اقتصادی و دارایی	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها / فهرست معافیت‌ها بر اساس قانون امور گمرکی و مقررات صادرات و واردات / هیئت مقررات‌زدایی و بهبود کسب‌وکار
۸	سازمان بهینه‌سازی	تعیین ضوابط و شرایط واردات،	۴۱	وزارت صمت /	تعیین ضوابط و محدودیت و ممنوعیت

ردیف	نام مجوزدهنده	وظایف دستگاه		نام مجوزدهنده	وظایف دستگاه
	سوخت	ممنوعیت‌ها و محدودیت‌های واردات خودرو و مجوزدهنده		معاونت صنایع	بخش صنعت / عضو کمیسیون‌های تصمیم‌ساز / صدور معافیت
۹	سازمان ملی بورس / رینگ صادراتی بورس	صدور حواله صادراتی بورس و انرژی	۴۲	وزارت صمت / معاونت معادن	تعیین ضوابط و محدودیت و ممنوعیت بخش معدن / عضو کمیسیون‌های تصمیم‌ساز / صدور معافیت
۱۰	کانون جهانگردی و اتومبیل‌رانی	صدور دفترچه کارنه دو پاساژ / مجوز خروج خودرو بالای ۳۰ سال / صدور پلاک و گواهینامه بین‌المللی	۴۳	کمیسیون ماده یک قانون مقررات صادرات و واردات	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، تعیین مآخذ تعرفه و ایجاد و حذف ردیف تعرفه / مجوزدهنده واردات کالای مستعمل
۱۱	وزارت اطلاعات	صدور مجوز واردات و صادرات اقلام مرتبط	۴۴	سازمان حمایت از تولیدکننده و مصرف کننده	تعیین مابه‌التفاوت کالاهای مشمول و مجوز صادرات و واردات
۱۲	وزارت دفاع	صدور مجوز واردات و صادرات و معافیت اقلام دفاعی	۴۵	وزارت میراث‌فرهنگی و گردشگری	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها و پیشنهاد مآخذ تعرفه و مجوزدهنده کالای مرتبط با میراث‌فرهنگی
۱۳	وزارت ارتباطات	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها و پیشنهاد مآخذ تعرفه و مجوزدهنده مرتبط	۴۶	سازمان انرژی اتمی	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها و پیشنهاد مآخذ تعرفه و مجوزدهنده ترخیص کالای مرتبط و پرتوزا
۱۴	سازمان تنظیم مقررات و ارتباطات رادیویی	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها و مجوزدهنده	۴۷	شرکت بازرگانی دولتی ایران	صدور مجوز یا نظارت بر صادرات و واردات کالاهای اساسی
۱۵	شرکت دخانیات کشور	نظارت و صدور مجوز واردات و صادرات توتون و تنباکو و سیگار	۴۸	مرکز ملی شماره گذاری کالا و خدمات	ارائه و صدور شناسه کالا و ایران کد
۱۶	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها و پیشنهاد مآخذ تعرفه و مجوزدهنده محصولات مرتبط	۴۹	بانک مرکزی	تعیین ضوابط تخصیص و تأمین ارز موردنیاز واردات / نظارت بر ادارات و واردات طلا و نقره و ارز / نظارت بر تعهدات ارزی صادرات
۱۷	بنیاد ملی بازی‌های رایانه‌ای	مجوز واردات و صادرات اقلام دیجیتالی حاوی بازی رایانه‌ای	۵۰	بانک‌های عامل	اجرای ضوابط تخصیص و تأمین ارز موردنیاز واردات و... ابلاغی بانک مرکزی / صدور کد رهگیری بانک
۱۸	کانون پرورش فکری کودکان و نوجوانان / وزارت آموزش و پرورش	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات، ممنوعیت‌ها و محدودیت‌ها و مجوزدهنده اسباب‌بازی	۵۱	وزارت علوم تحقیقات و فناوری	مجوز ترخیص کتاب و نشریه خارجی / ارز دانشجویی
۱۹	سازمان ملی فرش	تعیین ضوابط و شرایط صادرات و واردات فرش دستیاف	۵۲	سازمان ثبت‌اسناد و املاک کشور	دریافت اطلاعات مربوط به صاحبان کالا و وکالت‌نامه‌ها و ثبت برند و تغییرات اساسنامه و... و اطلاعات هویتی صاحب کالا
۲۰	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	کارنامه شغلی در خارج	۵۳	سازمان ثبت‌احوال کشور	دریافت اطلاعات سجلی و هویتی
۲۱	اتاق بازرگانی	صدور کارت بازرگانی. گواهی مبدأ، کارنه تیر و ATR	۵۴	سازمان ملی استاندارد	تعیین ضوابط و شرایط واردات و صادرات و استاندارد کالاها و مجوزدهنده

ردیف	نام مجوزدهنده	وظایف دستگاه	نام مجوزدهنده	وظایف دستگاه
۲۲	اتاق تعاون	صدور کارت بازرگانی	۵۵	سازمان حفاظت محیط‌زیست
۲۳	اتاق اصناف	صدور مجوز نمایندگی	۵۶	وزارت کشور
۲۴	سازمان‌های مناطق آزاد و ویژه	مرجع تحویل‌گیرنده کالا	۵۷	وزارت جهاد کشاورزی
۲۵	سازمان بنادر و دریانوردی	مرجع تحویل‌گیرنده کالا	۵۸	سازمان دامپزشکی
۲۶	شرکت انبارهای عمومی ایران	مرجع تحویل‌گیرنده کالا / طرف قرارداد با گمرک ایران	۵۹	شرکت شیلات ایران
۲۷	شرکت ملی پست ج.ا.ا.	ارسال و دریافت بسته پستی / مرجع تحویل‌گیرنده کالا / مجوزدهنده تمبر و علائم پستی و پاکت	۶۰	مؤسسه تحقیقات ثبت و گواهی بذر و نهال
۲۸	سازمان اموال تملیکی	مرجع تحویل‌گیرنده کالا / کالای قاچاق، متروکه و ضبطی	۶۱	سازمان جنگل‌ها و مراتع و آبخیزداری
۲۹	شرکت حمل‌ونقل بین‌المللی جاده‌ای	صدور ترخیصیه / صدور بارنامه حمل	۶۲	مؤسسه تحقیقات آب‌وخاک
۳۰	شرکت‌های کشتیرانی بین‌المللی	صدور ترخیصیه / صدور بارنامه حمل	۶۳	سازمان حفظ نباتات
۳۱	شرکت راه‌آهن جمهوری اسلامی ایران	صدور ترخیصیه / صدور بارنامه حمل	۶۴	شرکت پشتیبانی امور دام کشور
۳۲	شرکت‌های هواپیمایی	صدور ترخیصیه / صدور بارنامه حمل	۶۵	سازمان چای کشور
۳۳	پلیس امنیت اقتصادی	استقرار در مبادی ورودی و خروجی و نظارت بر عبور کالا / استقرار در گلوگاه‌های مسیر	۶۶	بیمه‌ها

• مأخذ: کتاب مقررات صادرات و واردات [7]

منابع و مآخذ:

- (۱) آمار رسمی گمرک جمهوری اسلامی ایران) درگاه. "<https://www.irica.ir/>"
- (۲) قانون امور گمرکی. (۱۳۹۰). مصوب مجلس شورای اسلامی در تاریخ ۲۲ آبان ۱۳۹۰، تأیید شده توسط شورای نگهبان در ۷ دی ۱۳۹۰، لازم‌الاجرا از سال ۱۳۹۲. تهران: روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران.
- (۳) محمدی‌فرد، محمد حسام. (۱۴۰۲). گزارش نظارتی «بررسی پدیده رسوب کالا در گمرک‌ها»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۸۸۵۷.
- (۴) محمدی‌فرد، محمد حسام. (۱۴۰۲). گزارش «تحلیل و بررسی چالش‌های حوزه گمرک جمهوری اسلامی ایران»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۹۶۹۵.
- (۵) گزارش «وضعیت رسوب نهاده در بندر امام خمینی (ره)؛ بررسی علل و ارائه راهکار»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۸۶۹۵، ۱۴۰۱/۱۱/۰۵.
- (۶) برای کسب اطلاعات بیشتر به گزارش «وضعیت رسوب نهاده در بندر امام خمینی (ره)؛ بررسی علل و ارائه راهکار»، (مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل: ۱۸۶۹۵) مراجعه گردد.
- (۷) سازمان توسعه تجارت، کتاب مقررات صادرات و واردات، ۱۴۰۴.
- (۸) مکاتبه مرکز پژوهش‌های مجلس با گمرک جمهوری اسلامی ایران به شماره ۱۴۰۱/۱۲۲۲۴۴۰۳ مورخ ۱۴۰۱/۰۸/۲۲.
- (۹) مولایی نسب، سروین (۱۴۰۱). نگاهی بر چالش‌های پایانه‌های مرزی زمینی کشور. مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی؛ کد گزارش ۲۵۰۱۸۸۹۱.
- (۱۰) آسیب‌شناسی رویه‌های تجاری و گمرکی با رویکرد سیاست تسهیل تجاری؛ مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی، آبان ۱۴۰۱.
- (۱۱) قانون برنامه پنج‌ساله پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰). (۱۳۸۹). مصوب ۱۵ دی‌ماه ۱۳۸۹ مجلس شورای اسلامی. روزنامه رسمی جمهوری اسلامی ایران، شماره ۱۹۲۴۸.
- (۱۲) محمدی‌فرد، محمد حسام. (۱۴۰۲). گزارش «مطالعه تطبیقی و بررسی فرایندها، ساختار و عملکرد گمرک در کشورهای چین، ترکیه و امارات»، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۹۶۸۵.

About us

The section of oil, gas and petro-chemistry is the up-most and first industrial vantage of the country and the pivot of the Economy of Iran. Regarding the importance of this section and the need for coordinating and organizing the most active people in the field of production and exporting oil, gas, and petrochemical products, some forethoughtful and job- makers in the private section of the country decided to come together to fight against the threats by using the opportunity of mass intelligence and potentials.

2023 Iranian Oil, Gas and Petrochemical products exports' association All Rights Reserved.

OPEX Publications

Website: <http://www.opex.ir>

Contact information: <http://www.opex.ir/en/aboutus/contactus>